

М.О. Солдак, к.е.н.

ORCID 0000-0002-4762-3083

e-mail: soldak@nas.gov.ua,

Інститут економіки промисловості

НАН України, м. Київ

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА РЕВІТАЛІЗАЦІЇ СТАРОПРОМИСЛОВИХ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ, ЧЕХІЇ ТА ТУРЕЧЧИНИ

Старопромислові центри, особливо у Східній Європі, переважно виникли в епоху промислових переворотів минулого та своєчасно не відреагували на зміни глобальних економічних тенденцій неоіндустріального виробництва. Інтеграція до світового ринку, перехід до ринкової економіки призвели до швидкого розпаду традиційних галузей промисловості, що змусило національні та наднаціональні уряди шукати економічні інструменти для стимулювання їх розвитку. Сьогодні розвинуті країни активізують рух до сталої, «зеленої» та цифрової промислової екосистеми [1], реалізуючи фінансову політику як спосіб впливу фінансових відносин на соціальний, економічний та екологічний розвиток територій.

Регіони України стикаються з викликами в економічній, соціальній, культурній, житлово-комунальній та екологічній сферах, які виникають через втрату профільними галузями ринків збуту, а також збитковістю та припиненням виробничої діяльності, появою внаслідок процесів деіндустріалізації та реформування прав власності занедбаних територій колишнього промислового використання. Уряди країн по-різному реагують на ці виклики залежно від інституцій, створених на наднаціональному, державному та регіональному рівнях, і наявного обсягу коштів для подолання економічної, соціальної та екологічної незахищеності жителів таких територій.

Мета статті – узагальнення світового досвіду фінансової підтримки сталого розвитку старопромислових територій та обґрунтування рекомендацій щодо його використання для ревіталізації таких регіонів в Україні.

Як об'єкти дослідження обрано три країни: Великобританію, Чехію та Туреччину. Вибір обумовлений такими аргументами:

Великобританія – країна, в якій розпочалася світова промислова революція та яка першою постраждала від занепаду традиційних виробництв. Наразі у Великобританії простежується значна географічна нерівність, пов'язана із занепадом виробництва та нерівномірним зростанням сфери послуг. Регіональна та місцева економічна нерівність збільшилася внаслідок глобальної фінансової кризи та ще більше посилилася через рецесію, спричинену пандемією COVID-19 [2]. Поганий стан колишніх промислових регіонів і наявність «занедбаних місць» – це постійна проблема в державній політиці Великобританії протягом кількох десятиліть;

Чехія є членом Європейського Союзу (ЄС), тому кошти європейських фондів, насамперед Європейського фонду регіонального розвитку, є основним джерелом фінансування політики регіонального розвитку країни. У період із 2014 по 2020 р. ЄС витратив майже третину свого бюджету (351,8 млрд євро) «на підтримку створення робочих місць, конкурентоспроможності бізнесу, економічного зростання, сталого розвитку та поліпшення якості життя громадян» [3]. Більшість цих інвестицій було направлено на здійснення політики гуртування завдяки об'єднанню Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду та Фонду гуртування. Підтримка була націлена на створення робочих місць у менш розвинутих регіонах ЄС шляхом активного інвестування в підвищення рівня життя населення, розвиток навичок, а також малих і середніх підприємств та стартапів, зміцнення дослідницького та інноваційного потенціалу, поліпшення транспортної та телекомунікаційної інфраструктури, вирішення екологічних проблем. Політика гуртування – це один з основних «стовпів» втручання ЄС після реформи структурних фондів 1989 р., яка потроїла фінансування, призначене для регіонального розвитку, лише за три роки. Однак обсяг фінансування, який виділявся різним типам регіонів, із часом змінювався, досягнувши піку в період з 2007 по 2013 р., коли загальна інтенсивність інвестицій становила 100 євро на особу на рік. Для менш розвинутих регіонів найбільша інтенсивність простежувалася у 2000-2004 рр. із щорічними інвестиціями 259 євро на особу [4, с. 355]. Отже, у рамках даного дослідження інтерес становить досвід Чехії щодо вбудовування національних інститутів у фінансову політику ЄС із розвитку проблемних територій;

Туреччина веде переговори про приєднання до ЄС із 1987 р. – після того, яка подала заявку на вступ до Європейського економічного співтовариства (попередника ЄС). Євроінтеграційні наміри

стимулювали приведення турецького законодавства у відповідність до європейських стандартів. Збереження довкілля та історії, адміністративна децентралізація є важливими темами, які пов'язані з редевелопментом колишніх промислових об'єктів [5]. З урахуванням стратегічного курсу України на євроінтеграцію доцільно розглянути, яким чином може підтримуватися сталий розвиток територій країни, яка не є членом ЄС.

Для досягнення мети роботи використано такі загальнонаукові методи: аналізу – для виявлення внутрішніх тенденцій, напрямів і можливостей фінансової підтримки сталого розвитку старопромислових територій зазначених країн; синтезу – для обґрунтування рекомендацій щодо використання світового досвіду фінансової підтримки для ревіталізації таких регіонів в Україні. Інформаційною базою дослідження є аналітичні доповіді Європейської комісії, розпорядження Кабінету Міністрів України, інтернет-ресурси, зарубіжні періодичні видання.

Розглянемо досвід трьох країн.

Великобританія

Сучасна регіональна промислова політика Великобританії побудована на поєднанні принципів горизонтальної політики, яка реалізується, наприклад, шляхом сприяння співробітництву між університетами та промисловістю, розвитку потенціалу ключових технологій (*key enabling technologies*)¹, які відкривають широкі можливості для нарощування промислових інновацій з метою вирішення соціальних проблем і формування сталої економіки, та вертикальної політики, орієнтованої на конкретні дослідницькі, інноваційні проєкти й ініціативи [6]. В обох випадках основною метою є розвиток науково-дослідної співпраці між державним та приватним секторами, надання нових технологій для вирішення ключових завдань. Дослідницьким центрам університетів у тісній співпраці з їхніми галузевими партнерами відводиться провідна роль у вирішенні інноваційних завдань і створенні нових кластерів.

Однак, незважаючи на риторику про «вирівнювання» та зусилля в галузі промислової політики, немає пояснення того, яким

¹ У Європі пріоритетна увага приділяється дослідженням і підтримці інновацій для таких ключових технологій: передове виробництво; сучасні матеріали; біологічні технології; мікро/наноелектроніка та фотоніка; штучний інтелект; безпека та підключення [EC (2021) Key enabling technologies. https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/industrial-research-and-innovation/key-enabling-technologies_en].

чином ця політика співвідноситься з різними потребами та можливостями регіонів Великобританії [7; 8], а також як зосередження уваги на інноваціях і високих технологіях принесе користь регіонам, у яких виробнича діяльність зосереджена на більш низькотехнологічних секторах [9].

Ревіталізація об'єктів колишнього промислового використання в менш розвинутих регіонах є проблемною через їх низьку інвестиційну привабливість. Британські вчені проаналізували Національні земельні бази даних (*National Land Use Database*), у яких міститься понад 21000 старих родовищ, які нині не використовуються або використовуються недостатньо, мають той чи інший ступінь екологічного забруднення. Із застосуванням дискретних моделей вибору встановлено, що історично-промислові місця в економічно слабкорозвинутих районах і регіонах Англії відновлюються рідше. Це залежить від форми власності та географічного розташування ділянки. Імовірність повторного використання занедбаних територій для тих, які перебувають у приватній власності, збільшується порівняно з територіями, які перебувають у державній власності. Імовірність повторного використання підвищується, якщо територія розташована в Лондоні, та знижується в напрямку північно-західної Англії [10, с. 263].

У відповідь на виклики нової промислової політики для традиційних промислових регіонів уряд запровадив програму, згідно з якою зосереджується увага не тільки на технологічних, але і на соціальних та екологічних інноваціях. У 2021 р. у рамках Фонду вивільнення¹ земель браунфілд (*Brownfield Land Release Fund*) анонсовано направлення інвестицій в обсязі 1,8 млрд фунтів стерлінгів місцевим радам для відновлення громад завдяки будівництву житлових будинків на занедбаних ділянках. Ця ініціатива є національним пріоритетом для уряду Великобританії та підтримується багатьма місцевими радами, які все частіше беруть активну участь у будівництві для активізації економічної діяльності громади, вирішення соціальних та екологічних проблем.

Із 2017 р. Фонд вивільнення земель браунфілд сприяв використанню занедбаної муніципальної землі для будівництва 2308 бу-

¹ Земля вважається вивільненою, коли: укладається безумовний контракт про забудову або видається ліцензія на будівництво з партнером із приватного сектору, або відбувається передача йому права власності чи оренди; земля передається повністю або частково у власність органів місцевого самоврядування.

динків. Програма націлена на невеликі ділянки колишнього промислового використання, що належать муніципалітету, низька інвестиційна привабливість яких завадила подальшому розвитку території. Фонд забезпечує успішну роботу місцевих громад у визначенні типу, терміну володіння та механізму будівництва нових будинків, спираючись на власне розуміння місцевих потреб. Крім цього, завдання Фонду полягає в заохоченні використання державних активів для стимулювання інноваційної діяльності, підтримки малих і середніх підприємств, будівельних компаній, які забезпечують високоякісний дизайн та впроваджують сучасні інноваційні методи будівництва.

Основним критерієм пріоритетності проєктів є рівень розвитку території, який оцінюється за двома показниками:

індекс множинної депривації (*Index of Multiple Deprivation*) – зважений індекс набору таких показників, як дохід (22,5%), працевлаштування (22,5%), освіта (13,5%), здоров'я (13,5%), злочинність (9,3%), брак житла та послуг (9,3%), середовище проживання (9,3%). Широко використовуються у Великобританії для класифікації відносної депривації (бідності) невеликих територій;

продуктивність – розраховується як обсяг валової доданої вартості, створеної на території за відпрацьовану годину; дозволяє виявити райони, які є менш ефективними з економічної точки зору, ніж інші частини країни, та які одержать вигоди від відновлення і створення просторів, що відповідають вимогам сучасної економіки.

Проєкти оцінюються також і виходячи з інноваційності передбачуваної моделі реалізації. Для цього у всіх проєктах має бути чітко зазначено, яким чином вони демонструватимуть позитивний місцевий економічний вплив із максимальним залученням малих і середніх підприємств. Сферами інновацій можуть бути сучасні методи будівництва/інноваційний дизайн і зниження викидів вуглецю [11].

Отже, у Великобританії ревіталізація занедбаних об'єктів колишнього промислового використання фінансується, зокрема, завдяки Фонду вивільнення земель браунфілд, причому при реалізації таких проєктів пріоритет надається слаборозвинутим територіям за умов інноваційності та залучення малих і середніх підприємств.

Чехія

Стратегічні рамки «Чеська Республіка 2030» є керівництвом для розвитку регіонів і муніципалітетів, формують основу для інших стратегічних документів на національному, регіональному та

місцевому рівнях. Національні пріоритети розвитку територій Чехії визначають використання коштів європейських фондів, насамперед Європейського фонду регіонального розвитку, як основних джерел фінансування політики регіонального розвитку країни. Багато інвестиційних пріоритетів зосереджено на транспорті, розвитку бізнесу та екологічній стійкості.

Довгострокові цілі щодо відновлення старопромислових територій зафіксовані в Національній стратегії відновлення занедбаних територій (*The National Strategy for Brownfield Regeneration*). Вони полягають у зменшенні кількості браунфілдів, використанні земель для нового будівництва згідно з принципами сталого розвитку, а також у підвищенні якості міського середовища та конкурентоспроможності міст і сіл. Досягнення зазначених цілей передбачає ефективне використання державних ресурсів для підтримки ревіталізації браунфілдів. Основне бачення Національної стратегії відновлення занедбаних територій полягає в перетворенні браунфілдів на економічно продуктивні, екологічно та соціально благополучні ділянки за допомогою скоординованих зусиль на всіх рівнях державного управління, приватного сектору та некомерційних організацій. За даними, наведеними в роботі [12], розподіл об'єктів браунфілд по регіонах Чеської Республіки є нерівномірним внаслідок історичного та економічного розвитку. Тим не менш причини їх появи однакові по всій країні та пов'язані з переходом від централізованого планування до ринкової економіки на початку 1990-х років. Одночасно відбувалися структурні зрушення в бік постіндустріальної економіки, заснованої на сфері послуг і високотехнологічних секторах промисловості, що спричиняло появу покинутих об'єктів колишньої традиційної індустрії.

У рамках Національної стратегії відновлення занедбаних територій діє декілька програм, у реалізації яких беруть участь виконавчі органи державної влади, насамперед Міністерство промисловості та торгівлі Чеської Республіки й агентство з підприємництва та інновацій CzechInvest, а саме:

Програма відновлення та комерційного використання браунфілдів (*Regeneration and Commercial Use of Brownfields Programme*). Має на меті ревіталізацію та реконструкцію браунфілдів із подальшим їх перетворенням на виробничі та комерційні приміщення площею до 10 га. Допомогу надає Міністерство промисловості та торгівлі Чеської Республіки, а призначеною організацією, яка приймає заявки, є CzechInvest. Програма покликана здійснити істотний внесок у розвиток економічно проблемних регіонів. Суб'єктами, які ма-

ють право зареєструватися в Програмі, є міста та райони, кадастрова територія яких розташована в економічно проблемних регіонах відповідно до Стратегії регіонального розвитку Чеської Республіки на 2014-2020 рр.

Програма підтримки комерційної нерухомості та інфраструктури (*Business Properties and Infrastructure Support Program*). Має на меті забезпечення необхідних умов для реалізації проєктів у сфері переробної промисловості, діяльності служб підтримки бізнесу і технологічних центрів, сприяння прискоренню економічного та регіонального розвитку, створення нових робочих місць завдяки підвищенню конкурентоспроможності в економічно слабких регіонах. Програма визначає правила та умови надання підтримки муніципалітетам, асоціаціям муніципалітетів, регіонам, державним підприємствам, організаційним одиницям державного управління для проєктів, пов'язаних із будівництвом комерційної нерухомості та ревіталізацією браунфілдів, включаючи відповідну інфраструктуру. У рамках Програми надається підтримка у вигляді прямої допомоги та поворотної фінансової допомоги. Програма є одним з основних інструментів для залучення прямих іноземних інвестицій та заохочення інвесторів до розширення діяльності, оскільки сприяє місцевому й економічному розвитку постраждалих районів, а також розвитку ринку комерційної нерухомості.

Програма нерухомості (*Properties Program*). Діє в рамках Оперативної програми технологій і застосування для конкурентоспроможності (*Operational Program Technologies and Applications for Competitiveness*), яка є ключовою програмою підтримки чеських підприємців на 2021-2027 рр. Загалом на реалізацію Програми з Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) виділено 3,2 млрд євро. Заявники можуть використовувати кошти для співфінансування бізнес-проєктів у сфері досліджень, розробок та інновацій, цифровізації та цифрової інфраструктури, розвитку бізнесу, інтелектуальної та сталої енергетики, економіки замкненого циклу. Покликана сприяти модернізації малими та середніми підприємствами застарілих, технічно непридатних будівель або заміні таких будівель новими комерційними об'єктами. Програму підтримує Міністерство промисловості та торгівлі Чеської Республіки, а посередником виступає CzechInvest [13].

Оперативна програма «Довкілля» (*Operational Program Environment*). Має на меті захист і підвищення якості навколишнього середовища в Чеській Республіці. У 2014-2020 рр. із Фонду гуртування та ЄФРР на реалізацію Програми виділено близько

2,6 млрд чеських крон. Оперативна програма «Довкілля» на 2014-2020 рр. є наступником Оперативної програми «Довкілля» на 2007-2013 рр. Вона відкрита не тільки для міст, державних організацій та організацій місцевого самоврядування, але і для науково-дослідних інститутів, фізичних осіб, які ведуть бізнес, та некомерційних організацій. Для досягнення зазначеної мети Програму розподілено на п'ять пріоритетних сфер, серед яких ревіталізація занедбаних територій, що відбувається за напрямками «Потоки відходів і матеріалів, екологічне навантаження та ризику» та «Енергозбереження».

Отже, в Чехії відновлення занедбаних територій можливе завдяки коштам фондів ЄС відповідно до регламентованих у Національній стратегії довгострокових цілей щодо відновлення старо-промислових територій у рамках декількох програм, у реалізації яких беруть участь виконавчі органи державної влади, насамперед Міністерство промисловості та торгівлі Чеської Республіки й Агентство з підприємництва та інновацій CzechInvest.

Туреччина

Країна має відносно коротку історію індустріалізації, і занедбані промислові об'єкти – це нове явище, яке виникло із середини 1980-х років. Політика ревіталізації занедбаних ділянок у Туреччині зазвичай обговорюється в контексті урбанізації та збереження спадщини. Однак їх поява та реконструкція багато в чому пов'язані з приватизацією та неоліберальною політикою, які дуже вплинули на економічну та соціальну структуру країни.

Як країна-кандидат на вступ до ЄС Туреччина є найбільшим бенефіціаром підтримки ЄС серед країн, які прагнуть стати членом Європейського Союзу. Фінансова допомога ЄС наближає Туреччину до правил, політики та стандартів Союзу і забезпечує кращу якість життя. Проєкти, що фінансуються ЄС, відображають масштаб фінансової допомоги та конкретні переваги для сталого розвитку територій.

Як країна, що прагне усунути проблеми, пов'язані з безробіттям і нестачею фінансових джерел, Туреччина використовує переваги міжнародних фондів для реалізації проєктів на територіях із низьким ринковим попитом. Особливо це стосується занедбаних ділянок у малих та середніх містах із неактивним ринком нерухомості. ЄС загалом підтримує чітко визначені й організовані проєкти, спрямовані на створення робочих місць, захист довкілля, зниження рівня забруднення повітря, ґрунту та води [5].

Загалом національні проекти, що фінансуються з ЄС, реалізуються за такими напрямками: підтримка ЄС громадянського суспільства; підтримка реформ у сфері юстиції, внутрішніх справ та основних прав; здоров'я є центральним фактором благополуччя людей; підтримка ЄС змінює життя: освіта, працевлаштування та соціальна політика; довкілля та кліматичні дії: найважливіші та найскладніші сфери політики ЄС; енергія; програми економічних реформ; митний союз, економічні та торговельні відносини; конкурентоспроможність та інновації; транспорт; сільське господарство; бізнес-середовище; довкілля, транспорт, енергетика; боротьба з тероризмом; ЄС і права людини; візова політика та місцева мережа Шенгенської співпраці в Туреччині; відповідь ЄС на кризу біженців у Туреччині; міграційна політика.

Проекти з редевелопменту занедбаних об'єктів колишнього промислового використання реалізуються, насамперед, у рамках напрямку «довкілля та кліматичні дії: найважливіші та найскладніші сфери політики ЄС». Одним із таких є проєкт з управління гірничодобувними відходами. Гірничодобувна промисловість – це четверта за значимістю галузь промисловості Туреччини, яка здійснює значний внесок у національну економіку, створює робочі місця, задовольняє деякі з основних потреб країни в енергії та сировині. Разом із тим відходи гірничодобувної промисловості, якщо вони не зберігаються і не утилізуються належним чином, можуть надавати несприятливий і тривалий вплив на довкілля, зокрема на воду, повітря, ґрунт, фауну, флору та ландшафт, а отже, на здоров'я населення. Незважаючи на те що існує низка законів про контроль за небезпечними відходами, уряду Туреччини необхідно повністю прийняти директиви ЄС щодо поводження з відходами добувної промисловості. Мета проєкту – зміцнення потенціалу Туреччини щодо поводження з відходами в галузі видобутку корисних копалин шляхом прийняття відповідної директиви ЄС до національного законодавства. Для цього міністерства охорони навколишнього середовища та лісового господарства, енергетики та природних ресурсів звернулися за допомогою до відповідних відомств у країнах-членах ЄС, які мають досвід у цій галузі. Спільні групи розглянули існуючу інституційну, технічну та правову базу і розробили рекомендації щодо скорочення, обробки та утилізації всіх видів відходів гірничодобувної промисловості. Ще один аспект проєкту – підготовка бази даних по всіх діючих, закритих і занедбаних підприємствах із відходів видобутку корисних копалин, які були індивідуально оцінені з метою визначення ступеня ризику для довкілля [15].

Отже, Туреччина як країна-кандидат на вступ до ЄС є бенефіціаром його фінансової допомоги та використовує ці можливості для реалізації проєктів щодо сталого розвитку територій, зокрема занедбаних територій промислового використання, які є екологічно небезпечними.

Наведені приклади Великобританії, Чехії та Туреччини не охоплюють усього спектру можливостей фінансової підтримки ревіталізації старопромислових територій, але свідчать про існування певних підходів до фінансової підтримки сталого розвитку старопромислових територій. З їх урахуванням обґрунтовано рекомендації щодо використання світового досвіду для ревіталізації проблемних територій в Україні.

Висновки та рекомендації для України

1. Забезпечення поступового сталого розвитку старопромислових регіонів завдяки вирішенню соціальних й екологічних проблем місцевих громад потребує значної уваги з боку держави, особливо коли йдеться про інвестиційно непривабливі території. У Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. визначено території, що потребують економічної реструктуризації, а саме: старопромислові регіони, мономіста, території, на яких закрилися вугільні шахти, рудники, хімічні об'єкти. Вони характеризуються високим рівнем безробіття та злочинності, руйнуванням промислових об'єктів, значними екологічними проблемами. До Плану заходів на 2021-2023 рр. щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. включено питання розроблення порядку, методики та критеріїв визначення залишених територій і виробничих об'єктів у містах для формування програм державної допомоги суб'єктам господарювання з метою створення сприятливих умов для розвитку середнього та малого підприємництва, що передбачатиме підтримку реалізації інвестиційних проєктів щодо реновацій і використання залишених територій і виробничих об'єктів (затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 497-р.). Для цього можна використати досвід Великобританії щодо визначення пріоритетності проєктів на основі оцінки рівня розвитку територій за зваженим індексом декількох показників, набір яких може бути адаптований до специфічних національних умов але має відображати всі складові сталого розвитку.

2. Велике значення має впровадження європейських стандартів і норм в українське законодавство, що в подальшому забезпечуватиме умови для реалізації проєктів із ревіталізації занедбаних те-

риторій колишнього промислового використання завдяки фінансовій допомозі ЄС. Досвід Туреччини свідчить про важливість для України максимального використання можливостей інтеграції у сфері інновацій, науки та освіти, зокрема в рамках реалізації підписаної з ЄС Угоди про асоціацію. З метою формування сучасної політики ревіталізації старопромислових регіонів співробітництво можна розвивати і поглиблювати шляхом: обміну знаннями та найкращими практиками між громадами старопромислових регіонів Європи й України щодо поводження з промисловими відходами; розвитку шахтарських територій з метою сприяння економічному добробуту громад; наукового співробітництва у сфері поводження з промисловими відходами на інноваційних засадах, зокрема згідно з принципами циркулярної економіки, формування ефективної політики розвитку старопромислових територій завдяки участі установ Національної академії наук України у відповідних напрямках Рамкової програми ЄС із досліджень та інновацій «Горизонт Європа»; поширення знань, обміну найкращими практиками під час навчальних та інформаційних заходів за всіма етапами реалізації проектів ревіталізації постдобувних територій; розширення участі України у програмах технічної та фінансової допомоги в рамках програм сталого розвитку Європейського Союзу.

3. У прагненнях забезпечення сталого розвитку старопромислових територій Україна має не лише сподіватися на кошти ЄС і міжнародних фінансових інститутів, отримані в рамках програм допомоги і грантів, але і формувати власну політику щодо фінансування заходів ревіталізації проблемних територій, зокрема, з екологічної оцінки, досліджень, та/або очищення покинутого і занедбаного промислового об'єкта. Як джерело фінансування програми доцільно розглянути кошти Державного фонду регіонального розвитку, оскільки в багатьох країнах реалізація проектів щодо ревіталізації браунфілдів стала можливою завдяки фінансуванню ЄФРР. Як мінімум, 5% його ресурсів направляються на вирішення завдань сталого розвитку, одним із яких є ревіталізація покинутих територій промислового використання.

4. Досвід Чехії демонструє, що відновлення занедбаних територій відбувається завдяки коштам фондів ЄС. При цьому успішна фінансова політика ЄС реалізується завдяки національним інститутам, які беруть активну участь у розвитку проблемних територій. В Україні до вирішення проблемних питань ревіталізації занедбаних територій колишнього промислового використання можуть бути за-

лучені агенції регіонального розвитку. Сфера їх діяльності охоплюватиме складання мап об'єктів, реєстрацію та аналіз ділянок і будівель, які не використовуються, здійснення заходів щодо підвищення рівня обізнаності суспільства про можливість використання занедбаних об'єктів. Агенції можуть сприяти обміну досвідом, набутим як в Україні, так і за її межами, щодо підтримки відновлення проблемних територій у міжнародних проєктах залучення відповідних фахівців із підготовки документів національного та регіонального рівнів, пов'язаних із вирішенням проблемних питань. Залучення агенцій регіонального розвитку потребує індивідуального підходу на основі аналізу специфічних особливостей регіонів України, масштабів і причин утворення занедбаних територій колишнього промислового використання, їх характеристик. Адаптація досвіду інших країн з урахуванням інституціональних особливостей, індустріального та інноваційного розвитку дозволить використати потенціал агенцій регіонального розвитку в напрямі підтримки формування звичок, норм і переконань акторів, які сприяють прийняттю та адаптації нових ідей, практик і процесів. Це підвищить ефективність діяльності у сфері ревіталізації занедбаних об'єктів колишнього промислового використання, а також сприятиме об'єднанню державних, регіональних та місцевих ініціатив з інтересами приватного сектору в межах регіонів і громад для відновлення занедбаних територій колишнього промислового використання в контексті Цілей сталого розвитку.

Література

1. European Commission. A European Industrial Strategy. A new Industrial Strategy for a globally competitive, green and digital Europe. 2020. March.
2. Davenport A., Farquharson C., Rasul I., Sibietta L., & Stoye G. The geography of the Covid-19 crisis in England. Institute for Fiscal Studies and Nuffield Foundation. 2020.
3. European Union. *An introduction to EU Cohesion Policy 2014–2020*. 2014. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_en.pdf.
4. Rodríguez-Pose A., Dijkstra L. Does Cohesion Policy reduce EU discontent and Euroscepticism?, *Regional Studies*. 2021. Vol. 55:2, P. 354-369. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1826040>.
5. Kilinç G. Brownfield Redevelopment in Turkey as a Tool for Sustainable Urbanization. In *Sustainable Urbanization*. 2016. DOI: <https://doi.org/10.5772/62871>.
6. House of Commons Business, Energy and Industrial Strategy Committee. The impact of Brexit on the aerospace sector (Sixth Report 2017-19 Session, HC 380) (2018).
7. Bernick S., Davies R., Valero A. Industry in Britain – An Atlas (CEPR Special Paper No. 34). Centre for Economic Policy Research (CEPR). 2017.

8. Bowman A., Froud J., Sukhdev J., Leaver A., Williams K. Reframing industrial policy. In D. Bailey, K. Cowling, & P. Tomlinson (Eds.). *New perspectives on industrial policy for a modern Britain*. 2015. P. 60–78. Oxford University Press.
9. Fothergill S., Wells P. Industrial strategy and the regions: Sectorally narrow and spatially blind. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2019. Vol.12(3), Pp. 445–466. DOI: <https://doi.org/10.1093/cjres/rsz016>.
10. Longo A., Campbell D. The Determinants of Brownfields Redevelopment in England. *Environmental and Resource Economics*. 2017. Vol. 67. pp. 261–283. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10640-015-9985-y>.
11. Local government association. One Public Estate: Brownfield Land Release Fund details. URL: <https://www.local.gov.uk/>.
12. Martinat S., Dvorak P., Frantal B., Klusacek P., Kunc J., Navratil J., Osman R, Tureckova K., Reed M. Sustainable urban development in a city affected by heavy industry and mining? Case study of brownfields in Karvina, Czech Republic. *Journal of Cleaner Production*. 2016. Vol.118. P. 78-87.
13. Agentura pro podnikání a inovace. URL: <https://www.agentura-api.org/cs/programy-podpory/nemovitosti/nemovitosti-vyzva-ii/>.
14. Delegation of the European Union to Turkey. Managing mining waste. URL: <https://www.avrupa.info.tr/en/managing-mining-waste-144>.

References

1. European Commission (2020). A European Industrial Strategy. A new Industrial Strategy for a globally competitive, green and digital Europe. March.
2. Davenport, A., Farquharson, C., Rasul, I., Sibieta, L., & Stoye, G. (2020). The geography of the Covid-19 crisis in England. *Institute for Fiscal Studies and Nuffield Foundation*.
3. European Union. (2014). *An introduction to EU Cohesion Policy 2014–2020*. Retrieved from https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_en.pdf.
4. Rodríguez-Pose, A. & Dijkstra, L. (2021). Does Cohesion Policy reduce EU discontent and Euroscepticism?, *Regional Studies*, 55:2, pp. 354-369, DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1826040>.
5. Kılınç, G. (2016). Brownfield Redevelopment in Turkey as a Tool for Sustainable Urbanization. In Sustainable Urbanization. DOI: <https://doi.org/10.5772/62871>.
6. House of Commons Business, Energy and Industrial Strategy Committee (2018). The impact of Brexit on the aerospace sector (Sixth Report 2017-19 Session, HC 380).
7. Bernick, S., Davies, R., & Valero, A. (2017). Industry in Britain – An Atlas (CEPR Special Paper No. 34). Centre for Economic Policy Research (CEPR).
8. Bowman, A., Froud, J., Sukhdev, J., Leaver, A., & Williams, K. (2015). Reframing industrial policy. In D. Bailey, K. Cowling, & P. Tomlinson (Eds.). *New perspectives on industrial policy for a modern Britain*, pp. 60–78. Oxford University Press.
9. Fothergill, S., & Wells, P. (2019). Industrial strategy and the regions: Sectorally narrow and spatially blind. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 12(3), pp. 445–466. DOI: <https://doi.org/10.1093/cjres/rsz016>.

10. Longo, A., Campbell, D. (2017). The Determinants of Brownfields Redevelopment in England. *Environmental and Resource Economics*, 67, pp. 261–283. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10640-015-9985-y>.

11. Local government association. 2021. One Public Estate: Brownfield Land Release Fund details. Retrieved from <https://www.local.gov.uk/>.

12. Martinat, S. Dvorak, P., Frantal, B., Klusacek, P., Kunc, J., Navratil, J., Osman, R, Tureckova, K., Reed, M. (2016). Sustainable urban development in a city affected by heavy industry and mining? Case study of brownfields in Karvina, Czech Republic. *Journal of Cleaner Production*, Vol. 118, pp. 78-87.

13. Agentura pro podnikání a inovace. Retrieved from <https://www.agentura-api.org/cs/programy-podpory/nemovitosti/nemovitosti-vyzva-ii/>.

14. Delegation of the European Union to Turkey. Managing mining waste. Retrieved from <https://www.avrupa.info.tr/en/managing-mining-waste-144>.

Надійшла до редакції 30.09.2021 р.